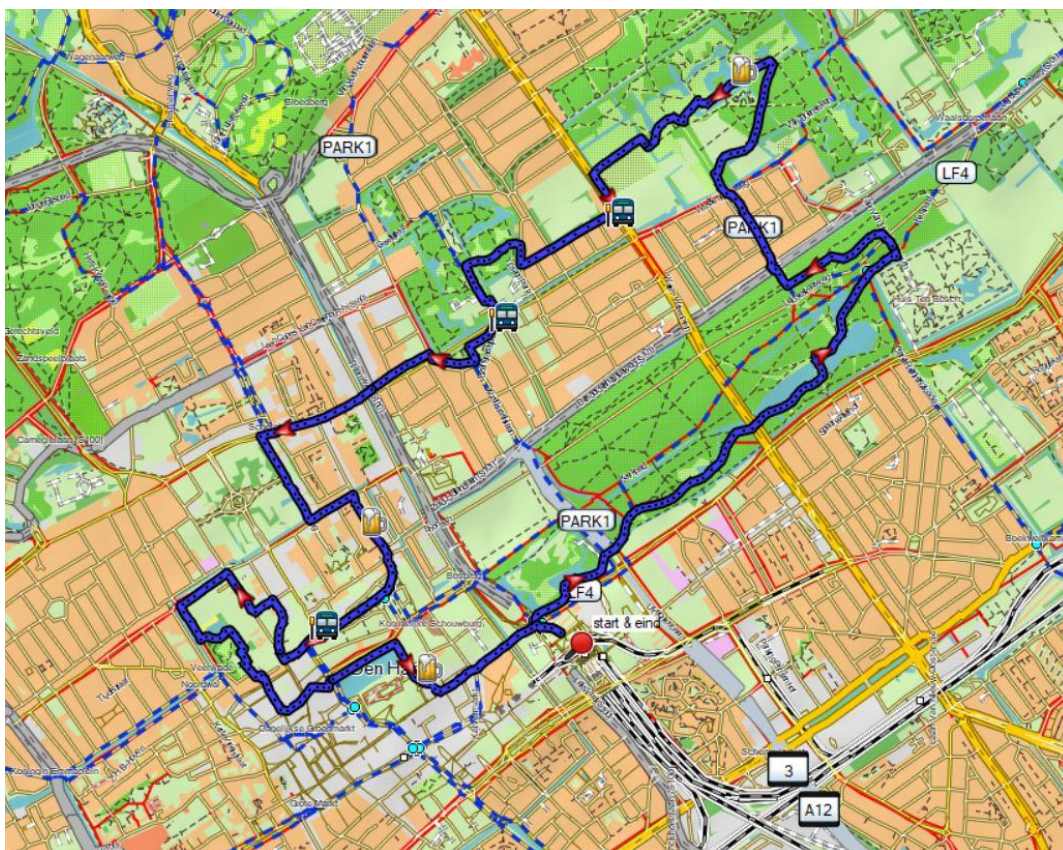

Den Haag

Frederik Hendrik van Oranje (1584-1647)

Hoewel deze wandeling niet lang is, kom je tijd te kort. Want er is veel 'koninklijks' te zien in Den Haag. Vreemd is dat niet, want de stad is met het Binnenhof, paleis Noordeinde en veel andere paleizen al eeuwenlang het middelpunt van onze democratie én van ons koningshuis. De wandeling staat bol van de Oranjes. Verscholen in het Haagse Bos ligt Huis ten Bosch, waar prinses Beatrix heeft gewoond. Frederik Hendrik, die prins van Oranje en graaf van Nassau was, gaf opdracht tot de bouw van het paleis. Koning Willem-Alexander heeft ongetwijfeld goede herinneringen aan deze plek, want hij vroeg zijn vriendin Máxima er ten huwelijk. Onderweg kom je langs diverse paleizen en vele monumenten. Laat je rondleiden door het Binnenhof, geniet van een high tea in een koninklijk hotel en rust uit in de paleistuin. Een dag die je niet snel vergeet!

Routebeschrijving

1. Neem op het station de uitgang in het verlengde van perron 3 en 4. Plein oversteken, langs grote klok. Bij zebrapad de verkeersweg (Bezuidenhoutseweg) oversteken. Aan overzijde bij LAW-handwijzer RA. Na circa 80 m LA, schelpenpad langs het water volgen. Voorbij sluishekje LA en direct RA viaduct over. RD het Haagse Bos A in. Na brug RD (brede) hoofdpad volgen, wordt voetpad. Je passeert enkele speeltoestellen (links) en loopt steeds RD. Aan het eind van het pad (vlak voor het water) RA.
2. De drukke verkeersweg (Laan van NO-Indië) oversteken en voetpad langs vijver volgen. Aan het eind, vóór vijver met bankjes en informatiebord, LA. Direct na boogbruggetje RA, schelpenpad volgen met vijver aan rechterhand. RA over het eerste bruggetje en na 40 m LA. Op kruising RD. Kort daarna een brede weg kruisen en RD met gracht van Huis ten Bosch aan je rechterhand. Op de oprijlaan van Paleis Huis ten Bosch B LA. Einde klinkerweg RD, schelpenpad.
3. Na circa 15 m LA, onverhard pad. Op schelpenpad LA. Pad links negeren en op splitsing RA. Eerste pad LA. Op kruising met breed pad RA naar verkeersweg. Oversteken bij voetgangerslichten en RD, Laan van Clingendael * (zie praktische informatie, parkeren). Aan einde weg de Wassenaarseweg RD oversteken en door toegangshek landgoed Clingendael. Circa 50 m na hek RA, voetpad ri. Sterrebos en Japanse Tuin. Neem op een ongelijke viersprong het tweede pad van rechts (is tevens tweede pad links). Pad volgen langs rododendronstruiken. Meteen na bruggetje splitst het pad in drie paden; neem het linker pad (rood paaltje).
4. Op kruising LA, brug over en meteen weer LA. Langs Theeschenkerij IJgenweis (rechts) en RD lopen. Links ligt ingang Japanse Tuin. Meebuigen naar rechts en vlak voor Instituut Clingendael LA, gebouw aan rechterhand. Op asfaltweg LA. Neem het eerste voetpad RA. Op splitsing bij huisnr. 7a RD ri. 'Uitgang Van Alkemadelaan'. Op splitsing LA en na circa 40 m op volgende splitsing RA, langs Tuindervereniging Clingendael. Einde pad na bruggetje LA, Van Alkemadelaan. Bij bushalte 'Wassenaarseweg' RA oversteken, Van Zaeckstraat. Doorlopen tot einde en daar RA, Floris Grijpstraat.
5. Na circa 70 m LA, landgoed Oostduin-Arendsdorp op. Brug over en op kruising van paden RD. Op volgende kruising RD brug over. Na brug het tweede pad LA (dus niet pal langs het water, maar circa 10 m verder). Langs theekoepel (rechts) en op klinkerweg RD. Direct na enkele parkeerplaatsen LA, onverhard pad volgen en vóór het water RA. Op asfaltweg bij kerk schuin rechts. Wassenaarseweg oversteken naar weg die Jozef Israëlsplein heet. Bij bushalte aan Jozef Israëlsplein de weg oversteken en via toegangshek het gelijknamige park in. Op splitsing in park RA naar beeld koningin Emma C. Vóór het beeld LA. Einde pad, nog vóór uitgang park, RA (je blijft dus in het park) en op splitsing LA langs rand park. Einde park door hek en 2x RD oversteken bij voetgangerslichten. Meteen RA, Wassenaarsweg oversteken bij voetgangerslichten. RD brug over en LA, parallelweg.
6. Einde weg bij verkeerslichten RD, eerst Raamweg, dan Koninginnegracht oversteken. RD, Javastraat. Deze drukke weg circa 400 m volgen. Nassauplein oversteken, nog even RD en vervolgens LA, Nassaulaan. De Willemschhof D passeren en doorlopen tot einde. Na brug bij verkeerslichten oversteken en LA, Mauritskade. Tweede weg RA, Denneweg. Straat buigt aan het eind naar rechts; ga hier op ongelijke kruising RD; Hotel des Indes E aan rechterhand. Aan voorzijde hotel loop je langs parkeerplaats en fietsenrekken. Links ligt Paleis Lange Voorhout F (nr. 74).

7. Na fietsenrekken de klinkerweg oversteken en RA, middenpad Lange Voorhout volgen. Einde RA via zebrapad oversteken en direct LA, tramrails kruisen. Je loopt recht tegen Paleis Kneuterdijk *G* aan, in bocht van de weg. Na paleis RA, Heulstraat. Einde weg RA, Noordeinde. Links op nr. 66 *H* ligt de voormalige woning van koning Willem-Alexander. Ernaast Paleis Noordeinde *I*, ertegenover het ruitersstandbeeld van Willem I *J*. Tegenover het paleis RA (Paleisstraat), langs monument van koningin Wilhelmina *K* (aan rechterhand). Op kruising LA, Oranjestraat. Einde straat RA, Noordeinde.
8. Op kruising met voorrangsweg LA, Hogewal. Trottoir volgen links van weg, langs ingang Koninklijke Stallen *L* (nr. 17). Op kruising met stoplichten LA, Prinsessewal ri. Paleistuin. Bij ingang Paleistuin *MLA*, pad langs vijver. Aan einde vijver buigt pad naar rechts. Hek paleistuin steeds aan linkerhand houden tot aan een wit huis (opschrift 'Koninklijke Marechaussee '). Loop het steegje in rechts van het huis. Het buigt naar links en komt bij een gesloten deur. Druk op de bel en ... de poortdeur gaat open! RA, onder poort door. Molenstraat kruisen en RD, Oude Molstraat.
9. Op kruising LA, Papestraat. Einde weg LA en meteen RA. Langs plein met terrassen en weg (Buitenhof) met tramrails oversteken. Je staat nu voor de Hofvijver. Omdat het Binnenhof *N* wordt gerenoveerd tot medio 2027, is de route een klein stukje omgeleid. Je loopt niet over het Binnenhof, maar aan de andere kant van de Hofvijver: Ga LA en direct RA het schelpenpad op met de vijver aan je rechterhand. Einde pad en einde vijver RA, Korte Vijverberg volgen. Na 100 m passeer je het Mauritshuis *O* (rechts) (einde omleiding). Direct na ingang Mauritshuis en kruising schuin links het vierkante Plein oversteken, langs standbeeld Willem van Oranje *P*. Einde Plein LA. Op kruising RD, Korte Poten. Einde winkelstraat RD (Herengracht) ri. Centraal Station. Steeds RD, totdat je rechts de ingang van het station ziet.

Praktische informatie

Lengte van de wandeling

11,5 km

Inkorten

5 km: tot bushalte Wassenaarseweg (Van Alkemadelaan), buslijn 23 naar station Laan van NOI en station Voorburg

6 km: tot bushalte Jozef Israëlsplein, stadsbus 18 naar Den Haag Centraal

8,5 km: tot bushalte Kneuterdijk, stadsbus 22 en 24 naar Den Haag Centraal

Startpunt

Station Den Haag Centraal

Parkeren

Langs de route betaald parkeren. Op za-zo kun je gratis parkeren aan de Laan van Clingendael, www.parkopedia.nl. Route oppikken halverwege punt 3 bij *.

OV

Station Den Haag Centraal

Horeca

1. Landgoed Clingendael: Theeschenkerij IJgenweis, www.ijgenweisclingendael.nl

2. Diverse horecagelegenheden in de stad

Te bezoeken

Museum Escher, www.escherinhetpaleis.nl

Het Binnenhof: rondleiding boeken via www.prodemos.nl

Mauritshuis, www.mauritshuis.nl

Honden

Aangelijnd toegestaan; parkje Jozef Israëlsplein verboden (loop eromheen)

Achtergrondinformatie

A. Haagse Bos

Willem van Oranje tekende in 1576 de Acte van Redemptie, waarmee hij vastgelegde dat het Haagse Bos nooit mocht worden gekapt of verkocht. Zo beschermde hij het bos tegen de alsmaar groeiende stad. Omdat er vroeger veel wild in het Haagse Bos leefde, werd er veel gejaagd. Vooral de graven van Holland leefden zich flink uit. Maar begin 19e eeuw werd het jachtdomein omgevormd tot een park. Nog altijd is het Haagse Bos met zijn oude eiken en beuken een groene oase in de stad.

B. Paleis Huis ten Bosch

Huis ten Bosch staat midden in het Haagse Bos omdat Amalia van Solms, echtgenote van stadhouder Frederik Hendrik, daar een stukje grond bezat. Hij liet er een zomerverblijf bouwen, ontworpen door architect Pieter Post (1645). Frederik Hendrik kon er zelf niet van genieten, want de bouw was nog in volle gang toen hij in 1647 stierf. Zijn weduwe wijdde het zomerverblijf geheel aan de heldendaden van haar man.

Huis ten Bosch is gebouwd in de stijl van het Hollandse classicisme. Typerend is de zogeheten centraalbouw. Pronkstuk is de Oranjezaal - rijkelijk voorzien van schilderijen uit de gouden eeuw - midden in het pand. Eromheen liggen de andere vertrekken, zonder verbindende gangen.

De latere eigenaar prins Willem IV breidde het huis uit met twee vleugels (1734) en knapte de tuinen op (1749). In 1813 nam koning Willem I het paleis als zomerverblijf in gebruik. Sindsdien heeft Huis ten Bosch altijd als buitenverblijf van de koninklijke familie gefungeerd. Alleen koningin Beatrix woonde er permanent. Sinds haar verhuizing in 2014 naar de Lage Vuursche staat het pand leeg. De vijver van Huis ten Bosch kreeg een legendarische betekenis toen prins Willem-Alexander er in 2001 tijdens het schaatsen zijn vriendin Máxima ten huwelijk vroeg.

Tussen 2016 en 2019 wordt Huis ten Bosch gerenoveerd. Daarna zal koning Willem-Alexander met zijn gezin in het paleis gaan wonen en werken.

C. Beeld koningin Emma

Centraal in het rosarium staat een bronzen beeld van koningin Emma (1858-1934), ontworpen door de Antwerpse beeldhouwer Toon Dupuis. Het oorspronkelijke kalkstenen beeld is in 2001 vervangen door een bronzen exemplaar. Op de achterkant van het monument staat een tekst die begint met: 'Zij die voor ons allen een moeder is geweest...'

D. Willemschhof

Aan de Nassaulaan, in de wijk Willemspark, staat een opvallend gebouw: de Willemschhof. De naam verwijst naar koning Willem II (1792-1849), die hier een stuk grond kocht. Hij liet er een landschapspark aanleggen en een hele reeks gebouwen. Op de plek van de Willemschhof verrees in 1845 een manege met opvallende neogotische gevel en vierkante toren. Haaks op de manege kwam een rechte laan met linden, de huidige Sophialaan.

Na de dood van koning Willem II stond de manege leeg. Zijn zoon, koning Willem III, schonk het pand in 1853 aan de Nederlands Hervormde Gemeente. En zo veranderde de manege in een kerk met de naam 'Willemskerk'. Wilhelmina en Juliana zijn er beiden gedoopt. Maar in 1971 liet de gemeente de kerk slopen; alleen de voorgevel bleef staan. Erachter bouwde men een modern kantoor, genaamd Willemschhof. Koningin Beatrix opende het in 1975.

E. Hotel des Indes

Hotel des Indes werd in 1858 gebouwd als stadspaleis. Sinds 1881 doet het dienst als hotel. Het statige pand aan de Lange Voorhout, een van de mooiste lanen van Den Haag, heeft onderdak geboden aan veel hooggeëerde gasten, waaronder koningen, keizers en staatslieden. Wie iets bijzonders wil meemaken en niet op een paar euro's let, laat zich 'vorstelijk' verwennen met een high tea in de lounge van het hotel.

F. Paleis Lange Voorhout

Anthony Patras, gedeputeerde van Friesland en burgemeester van Sloten, gaf opdracht aan architect Pieter de Swart om een paleis aan de Lange Voorhout te laten bouwen. Helaas overleed hij kort na de oplevering in 1764. Het paleis kreeg koninklijke allure toen koning Willem II het paleis in 1845 kocht. Na zijn dood woonde zijn zoon prins Hendrik er. Vanaf 1901 gebruikte koningin-regentes Emma het als winterpaleis, evenals opvolgster koningin Wilhelmina. Koningin Juliana gebruikte het paleis om er te werken. Zij verkocht het pand in 1991 aan de gemeente Den Haag, op voorwaarde dat het een culturele functie zou krijgen. Zodoende is museum Escher er sinds 2002 gevestigd (www.escherinhetpaleis.nl).

G. Paleis Kneuterdijk

De ligging van dit paleis, in een bocht van de Kneuterdijk, valt meteen op. De ene vleugel ligt aan de Kneuterdijk, de andere aan de Lange Voorhout. Het stadspaleis van Johan Hendrik, graaf van Wassenaer-Obdam, werd in 1717 gebouwd in Lodewijk XIV-stijl. Daniël Marot was de architect. De achterkleindochter van de graaf verkocht het paleis in 1816 aan koning Willem I, die het later aan zijn zoon prins Willem II (1792-1849) schonk. Samen met zijn vrouw Anna Paulowna gaf hij er feesten, diners en concerten. Hij liet het paleis diverse malen aanpassen en uitbreiden. Zo is de huidige classicistische voorgevel te danken aan zijn bouwlust. Zijn grote inspiratiebron was de zogeheten 'gothic revival', herwaardering van de middeleeuwse bouwkunst. Na zijn dood stond het paleis leeg, totdat prinses Juliana het in de jaren 30 van de vorige eeuw gebruikte als kantoor. Tijdens de Tweede Wereldoorlog namen de Duitsers het in beslag. Kort daarna vonden er strafprocessen plaats tegen Nederlandse oorlogsmisdadigers. Sinds 2011 is de Raad van State er gehuisvest.

H. Noordeinde 66

Op nummer 66, naast paleis Noordeinde, staat de voormalige woning van koning Willem-Alexander. Het rijksmonument uit 1775 was sinds 1898 in handen van de Oranjes. Juliana erfde het van haar moeder en zij droeg het over aan haar kleinzoon Willem-Alexander. Na een grondige verbouwing woonde hij er van 1995 tot 2002, het jaar waarin hij met Máxima Zorreguieta trouwde. Het pand is toen verkocht aan de Rijksgebouwendienst, die het toevoegde aan het paleis ernaast.

I. Paleis Noordeinde

Paleis Noordeinde is in de 16e eeuw gebouwd door Willem Goudt, rentmeester van de Staten van Holland. Het pand kwam in 1595 in handen van de Staten-Generaal. Die stelde het ter beschikking aan Louise de Colligny, weduwe van Willem van Oranje. Zij woonde er met haar zoon Frederik Hendrik van Nassau, de latere prins van Oranje. In 1609 schonk de Staten-Generaal het paleis aan de koninklijke familie. De architecten Pieter Post en Jacob van Campen gaven het pand de karakteristieke uitstraling met de twee vleugels. Frederik Hendrik legde vast dat zijn vrouw Amalia van Solms er na zijn overlijden (1647) mocht blijven wonen. Na haar dood in 1675 stond het paleis een tijd leeg, totdat het in de 19e eeuw in handen van de Nederlandse Staat kwam.

Er woonden veel Nederlandse vorsten in het paleis: koning Willem I (1817-1840), de hofhouding van koning Willem II (1840-1849) en zijn zoon Willem III (koning van 1849-1890). Dochter Wilhelmina gebruikte het met haar man prins Hendrik als winterverblijf. Koningin Juliana brak met de traditie, want zij woonde liever in Soestdijk. Dochter Beatrix gebruikte het paleis als kantoor, evenals opvolger Willem-Alexander.

Paleis Noordeinde speelde altijd een centrale rol bij belangrijke koninklijke gebeurtenissen. Zo trouwde prinses Juliana vanuit het paleis met prins Bernhard, evenals prins Constantijn en prinses Laurentien. Diverse leden van de koninklijke familie lagen er opgebaard na hun dood: prins Hendrik (1934), prins Claus (2002), koningin Juliana en prins Bernhard (beide in 2004).

J. Ruitersstandbeeld van Willem I

Pal tegenover paleis Noordeinde staat een ruitersstandbeeld van Willem I. Het in brons gegoten beeld uit 1845 werd gemaakt in Frankrijk. Per schip is het beeld naar Nederland vervoerd. Sindsdien kijkt de prins hier vanaf zijn paard uit op iedereen die langsloopt.

K. Monument van koningin Wilhelmina

Op de hoek van het Noordeinde met de Paleisstraat, schuin tegenover paleis Noordeinde, staat een monument ter nagedachtenis aan koningin Wilhelmina. Het bronzen beeld van Charlotte van Pallandt is een kopie van het stenen standbeeld in Rotterdam. Het opschrift op de muur, 'Eenzaam maar niet alleen', verwijst naar de autobiografie die de koningin de laatste jaren van haar leven schreef.

L. Koninklijke Stallen

In 1876 gaf koning Willem III opdracht tot de bouw van de Koninklijke Stallen in de tuin van paleis Noordeinde. De door de architect H. Vogel ontworpen gebouwen (de Stallen en het Koninklijk Huisarchief) staan rondom een rechthoekige binnenplaats en zijn in eclectische stijl gebouwd. In de Stallen staan paarden en oude rijtuigen van de koninklijke familie, waaronder de bekende Gouden Koets. De Koninklijke Stallen zijn niet toegankelijk, maar vanaf de ingang aan de Hogewal kun je wel even naar binnen kijken (als de deuren open zijn).

M. Paleistuin

De Princesstuin, zoals de paleistuin vroeger heette, is begin 17e eeuw aangelegd toen de Louise de Colligny, weduwe van prins Willem van Oranje, paleis Noordeinde had gekregen van de Staten-Generaal. Stadhouders Frederik Hendrik vormde de tuin rond 1649 om in de Franse stijl. Rond 1780 maakten de strakke geometrische vormen plaats voor romantische slingerpaadjes in Engelse landschapstijl. In de tuin staat het Koninklijk Huisarchief, gebouwd in opdracht van koningin Emma (1895). Zij wilde alle archieven en collecties die van belang zijn voor de geschiedenis van het Koninklijk Huis, op één plek bewaren.

In de 20e eeuw werd de tuin aan de gemeente Den Haag geschonken, die er een stadspark van maakte. Is het hek gesloten? Dan verblijven er belangrijke gasten op het paleis!

N. Binnenhof

Bijna dagelijks zijn het Binnenhof, het Torentje van de minister-president, de Ridderzaal en de Hofvijver in het journaal te zien: dit is het kloppend hart van onze democratie. De oudste gebouwen dateren uit de 13e eeuw. Graaf Willem II, zoon van Floris IV, breidde de bebouwing tussen 1248 en 1280 uit met de Ridderzaal, de Gevangenpoort en de Hofkapel. De graven van Holland gebruikten het door water omringde complex korte tijd als residentie. Tussen 1777 en 1793 breidde stadhouder Willem V het Binnenhof uit met eetzaal en een grote balzaal. De Duitse ontwerper Friedrich Gunckel bracht de sobere barokstijl in. In 1796 kwam de nationale vergadering bijeen in de balzaal; al sinds 1815 gebruikt de Tweede Kamer deze zaal om er te vergaderen.

De koning(in) laat zich ieder jaar op Prinsjesdag (derde dinsdag van september) met de Gouden Koets naar de Ridderzaal rijden om daar de troonrede uit te spreken. Maar vanaf 2020 gaat het Binnenhof ongeveer vijf jaar dicht voor een ingrijpende restauratie. Ook de Gouden Koets wordt gerestaureerd. Boek daarom een rondleiding nu het nog kan en bekijk met eigen ogen de Eerste en/of Tweede Kamer en de Ridderzaal (zie www.prodemos.nl).

O. Mauritshuis

Op het Binnenhof vind je ook het Mauritshuis, gebouwd in classicistische stijl (1633-1644) door de architecten Jacob van Campen en Pieter Post. Opdrachtgever was graaf Johan Maurits van Nassau-Siegen (1604-1679), achterneef van Willem van Oranje. De bouw duurde lang, omdat Maurits voor staatszaken naar Brazilië vertrok. Het trappenhuis is gemaakt van tropisch hout dat hij vanuit Brazilië naar Nederland liet transporteren. Na thuiskomst woonde hij even in zijn stadspaleis, maar al snel vertrok hij naar Duitsland waar hij stadhouder van Kleef werd.

Veel is er niet bekend over graaf Maurits en zijn stadspaleis. Pas na goed zoeken is op internet te lezen dat Maurits een uitzonderlijk wreed bewind voerde tegenover zijn Braziliaanse slaven. Het vele geld dat hij verdiende met de slavenhandel en -arbeid stak hij onder meer in de bouw van zijn Haagse stadspaleis.

Na zijn dood fungeerde het Mauritshuis enkele jaren als hotel waar hoge gasten van de Staten-Generaal verbleven. Rond 1775 liet stadhouder Willem V het paleis verbouwen tot een tentoonstellingsruimte voor schilderijen. Die functie heeft het Mauritshuis nog steeds: het museum huisvest wereldberoemde schilderijen van Hollandse schilders als Rembrandt, Vermeer en Steen (www.mauritshuis.nl).

P. Standbeeld Willem van Oranje

Sinds 1848 staat er een bronzen beeld van prins Willem van Oranje op het Plein. Het prinsje, in Brussel opgevoed door landvoogdes Maria van Hongarije, vluchtte tijdens de Spaanse onderdrukking naar zijn familieslot in Duitsland, de Dillenburg. Daarvandaan gaf hij leiding aan de opstand in de Nederlanden tegen koning Filips II en zijn landvoogd Alva. In zijn linkerhand houdt Willem van Oranje een papier vast. Daarop staan de namen van de steden die de opstand tegen Spanje begonnen. Rechts zit zijn hond, die hem redde van zijn eerste moordaanslag.

In de wandelgids 'Vorstelijk wandelen' nemen Sietske de Vet en Ad Snelderwaard je in 12 wandelingen mee rond historische plekken waar de voorouders van de koning woonden maar ook wandelden. De gids is te koop bij de boekhandel of online te bestellen via www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50